3.3. Tarptautinės teisės prielaidos nacionaliniam partnerytės institutui Lietuvoje

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos
Tarptautinės ir ES teisės institutas
Dr. Aistė Račkauskaitė-Burneikienė
El. paštas: aiste.rackauskaite@mruni.eu

DOI: 10.13165/LT-25-01-13

Santrauka: *Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2025 m. balandžio 17 d. nutarimu pripažino, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 28 str. prieštarauja konstituciniams teisinės valstybės ir atsakingo valdymo principams, o Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.229 str. tiek, kiek pagal jį partnerystę galima sudaryti tik tarp vyro ir moters, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatoms ir konstituciniam teisinės valstybės principui.*

Be jokių abejonių, šis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas padarė esminę įtaką partnerystės instituto raidai teisinėje Lietuvos Respublikos sistemoje, tačiau dera atkreipti dėmesį į tai, kad minėto Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimo motyvai plačiai grindžiami Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija. Šis Konstitucinio Teismo požiūris atspindi konstitucinę doktriną, pagal kurią Konstitucija turi būti aiškinama pagal Lietuvos Respublikos tarptautinius teisinius įsipareigojimus, šiuo atveju kylančius ir iš Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos.

Taigi, autorės nuomone, vertinant Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimą, kaip esmingą lūžį partnerystės instituto atžvilgiu, svarbu atkreipti dėmesį į tarptautinės ir nacionalinės teisės sąveiką, įvertinant, kokią įtaką nacionalinės teisinės sistemos kaitai šiuo požiūriu turėjo Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija.

Reikšminiai žodžiai: *Europos Žmogaus Teisių Teismas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvų apsaugos konvencija, šeimos ir privatus gyvenimas, partnerystės institutas.*

Įvadas

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą ir 2025 m. balandžio 17 d. nutarimu Nr. KT21-N5-2025[1] pripažino, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo (toliau – ir Įstatymas) 28 str., nustatęs, jog „Civilinio kodekso trečiosios knygos XV skyriaus normos dėl bendro gyvenimo

1 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimas, TAR, 2025-04-17, Nr. 6803.

neįregistravus santuokos įsigalioja nuo įstatymo, reglamentuojančio partnerystės įregistravimo tvarką, įsigaliojimo momento“, prieštarauja konstituciniams teisinės valstybės ir atsakingo valdymo principams. Taip pat minėtu 2025 m. balandžio 17 d. nutarimu Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas pripažino, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.229 str. tiek, kiek pagal jį partnerystę galima sudaryti tik tarp vyro ir moters, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatoms ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

Taigi Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 28 str. Civilinio kodekso trečiosios knygos XV skyriaus normų (Bendras gyvenimas neįregistravus santuokos) įsigaliojimą susiejo su partnerystės įregistravimo tvarką reguliuojančiu įstatymu, kuris, inicijuojant aptariamą konstitucinės justicijos bylą, nebuvo priimtas. Aptariamą konstitucinės justicijos bylą inicijavo Lietuvos Respublikos Vyriausybė, motyvuodama, kad „Įstatymo 28 straipsnyje nustatytas teisinis reguliavimas, pagal kurį nesudariusių santuokos bendrai gyvenančių asmenų teisės į jų šeimos gyvenimo teisinį pripažinimą ir apsaugą įgyvendinimas yra visiškai priklausomas nuo įstatymų leidėjo diskrecijos, yra nesuderinamas su konstituciniais teisėtų lūkesčių ir teisinės valstybės principais“[2].

Be to, pareiškėja Lietuvos Respublikos Vyriausybė prašė ištirti ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir CK) 3.229 str., numačiusio, kad „šio skyriaus normos nustato turtinius santykius tarp vyro ir moters, kurie, įregistravę savo partnerystę įstatymų nustatyta tvarka, bendrai gyvena ne mažiau kaip vienerius metus neįregistravę santuokos (sugyventiniai), turėdami tikslą sukurti šeiminius santykius“ atitiktį Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Pareiškėja prašymą šiuo pagrindu motyvavo tuo, kad partnerystės įregistravimas tik tarp vyro ir moters paneigia Lietuvos Respublikos prisiimtus tarptautinius teisinius įsipareigojimus pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją ir prieštarauja Lietuvos Respublikos 135 str. 1 d. įtvirtintam *pacta sun servanda* principui, taip pat neužtikrina Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos tinkamo taikymo ir taip sukuria Konstitucijos 138 str. 3 d. prieštaraujančią situaciją[3].

Pareiškėjos Lietuvos Respublikos Vyriausybės argumentų, kildinamų iš tarptautinių Lietuvos Respublikos įsipareigojimų, reikšmingumą pripažino Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2025 m. balandžio 17 d. nutarimu, plačiai jį grįsdamas Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktika ir taip užpildydamas teisinio reguliavimo spragą.

Autorės nuomone, vertinant Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimą, kaip esmingą lūžį partnerystės instituto atžvilgiu, svarbu atsižvelgti, kokią įtaką nacionalinės teisinės sistemos kaitai šiuo požiūriu turėjo tarptautinės žmogaus teisių normos ir praktika.

Taigi šio straipsnio tikslas yra įvertinti EŽTT jurisprudencijos indėlį ir įtaką nacionaliniam partnerystės institutui, analizuojant Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimo argumentus.

2 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimo 1.2 punktas (TAR, 2025-04-17, Nr. 6803).

3 *Ibid*., 2.3. punktas.

Siekiant nurodyto tikslo, naudoti lyginamasis, analizės, apibendrinimo ir kiti mokslinių tyrimų metodai.

3.3.1. Šeimos ir privataus gyvenimo sampratos įtaka partnerystei

Dar 1948 m. gruodžio 10 d. priimta Visuotinė žmogaus teisių deklaracija 12 str. numatydama, kad „niekas neturi patirti savavališko kišimosi į jo privatumą, šeimos gyvenimą, buitį ar susirašinėjimą arba kėsinimosi į jo garbę ir reputaciją“, ir taip pat paskelbdama tame pačiame straipsnyje, kad „kiekvienas turi teisę į įstatymo apsaugą nuo tokio kišimosi arba kėsinimosi“, pripažino pagarbą asmens privačiam gyvenimui.

Vėliau (1966 m.) priimtas Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas (toliau – TPPTP ir Paktas) 17 str. taip pat pripažino pagarbą asmens privačiam gyvenimui, numatydamas, kad „niekas neturi patirti savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, jo būsto neliečiamybę, susirašinėjimo slaptumą, neteisėto kėsinimosi į jo garbę ir orumą (Pakto 17 str. 1 d.). Be to, Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas nustatė, jog „kiekvienas asmuo turi teisę į įstatymo apsaugą nuo tokio kišimosi arba tokių pasikėsinimų“ (Pakto 17 str. 2 d.).

Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija 8 str. taip pat paskelbė pagarbą asmens privačiam gyvenimui, numatydama, kad „kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo asmeninis ir jo šeimos gyvenimas, buto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas“ (8 str. 1 d.) ir „valdžios pareigūnai neturi teisės kištis į naudojimąsi šia teise, išskyrus įstatymo numatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, viešosios tvarkos ar šalies ekonominės gerovės interesams, siekiant užkirsti kelią teisės pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat gyventojų sveikatai ar dorovei arba kitų žmonių teisėms ir laisvėms apsaugoti“ (8 str. 2 d.).

Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komitetas ir Europos Žmogaus Teisių Teismas pripažįsta, kad asmens privataus ir šeimos gyvenimo apsauga atitinkamai pagal TPPTP 17 str. ir EŽTK 8 str. apima tiek pozityvią, tiek negatyvią valstybės pareigą apsaugant žmogaus teises.

Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komitetas Bendrajame komentare Nr. 16 išaiškino, kad TPPTP 17 str. garantuojama teisė turi būti užtikrinta tiek nuo valstybės institucijų, tiek nuo fizinių ar juridinių asmenų kišimosi ir minėtu straipsniu nustatyti įsipareigojimai reikalauja, jog valstybė priimtų teisės aktus ir kitas priemones, siekdama apsaugoti šią teisę[4].

Pabrėžtina ir tai, kad aukščiau nurodytu EŽTK 8 str. pirmiausia siekiama apsaugoti asmenis nuo neteisėto, savavališko valdžios, jos institucijų kišimosi į privatų ir šeimos gyvenimą ir tai iš esmės apima klasikinę valstybės negatyviosios pareigos sampratą[5] Konvencijos 8 str. kon-

4 “CCPR General Comment No. 16: Article 17 (Right to Privacy), The Right to Respect of Privacy, Family, Home and Correspondence, and Protection of Honour and Reputation”, para. 1, žiūrėta 2026 m. sausio 6 d., https://www.refworld.org/legal/general/hrc/1988/en/27539.

5 Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights. Right to Respect for Private and Family Life, Home and Correspondence. Updated on 31 August 2025.

tekste[6]. Tačiau valstybės pareigos pagal EŽTK 8 str. neapsiriboja negatyviuoju aspektu, t. y. susilaikymu nuo galimų pažeidimų. EŽTT savo praktikoje pripažįsta glaudų negatyvios ir pozityvios valstybės pareigos ryšį, teigdamas, kad esminis EŽTK 8 str. tikslas yra apsaugoti asmenis nuo savavališko valdžios institucijų kišimosi, tačiau visgi šis straipsnis ne tik įpareigoja valstybę susilaikyti nuo tokio kišimosi. Pozityvūs įsipareigojimai neatsiejamai susiję su veiksminga privataus ir šeimos gyvenimo pagarba, o ribos tarp teigiamų ir neigiamų valstybės pareigų pagal EŽTK 8 str. tiksliai neapibrėžtos: vertinant abu atvejus principai išlieka panašūs (tarp konkuruojančių interesų turi būti išlaikoma teisinga pusiausvyra)[7]. Pozityvioji valstybės pareiga visų pirma reiškia, kad ji turi imtis aktyvių veiksmų konkrečioje srityje: priemonių veiksmingai apsaugai užtikrinti, kiek tai susiję su pozityviaisiais valstybės įsipareigojimais, samprata kiekvienu atveju gali labai skirtis pagal poveikį Konvencijoje numatytoms teisėms[8] (teisės aktų leidyba, garantuojant pagarbą asmens privačiam gyvenimui, apibrėžtų šios teisės ribojimo pagrindų nustatymas, institucinių garantijų ir teisminės jurisprudencijos užtikrinimas, darančias šią teisę ne tik teorine, bet ir efektyviai veikiančia praktikoje). Taigi efektyvus asmens privataus ir šeimos gyvenimo užtikrinimas suprantamas ir vertinamas sistemiškai siejant valstybės negatyviąją pareigą kartu su pozityviąja, t. y. nepakankama pareiga susilaikyti nuo garantuojamos teisės pažeidimų, tačiau valstybės taip pat privalo aktyviai ir veiksmingai užtikrinti šią teisę.

Aktualu pažymėti, kad šeimos ir privataus gyvenimo ribų samprata tarptautinėje teisėje pamažu kito, įvertinant aktualius pokyčius atitinkamose visuomenėse ir įtraukiant į šeimos ir privataus gyvenimo ribas vis platesnius santykius. Pavyzdžiui, Jungtinių Tautų Žmogaus Teisių Komitetas pripažįsta, kad terminas „šeima“ TPPTP 17 str. tikslais turėtų būtų plačiai aiškinamas, apimti visus asmenis, kurie sudaro šeimą pagal atitinkamos valstybės visuomenės supratimą[9].

Keičiantis visuomeniniams santykiams ir daugėjant faktinių šeimos santykių neįteisinant santuokos, atsirado poreikis šiuos klausimus taip pat atitinkamai reguliuoti. Šeimos instituto samprata išaiškinta ir EŽTT jurisprudencijos pabrėžiant, jog šeimos gyvenimas pirmiausia yra fakto klausimas *inter alia* pripažįstant, kad *de facto* santykiai taip pat patenka į šeimos gyvenimo sampratą. Taigi taip šeima, šeimos santykiai vienareikšmiškai nesiejami vien su santuokos institutu. Šiame kontekste pažymėtina, kad EŽTT pripažino, jog faktinį šeimos gyvenimą patvirtina daugelis veiksnių, pavyzdžiui, santykių trukmė, gyvenimo kartu faktas, abipusių įsipareigojimų pripažinimas ir jų laikymasis, taip pat vaikų turėjimas[10].

---

6 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2018 m. vasario 22 d. sprendimas byloje *Libert prieš Prancūziją*, pareiškimo Nr. 588/13, 41–42 p.

7 Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2007 m. gruodžio 4 d. sprendimas byloje *Dicksonai prieš Jungtinę Karalystę*, pareiškimo Nr. 44362/04, 70 p.

8 Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2024 m. balandžio 9 d. sprendimas byloje *Verein Klimaseniorinnen Schweiz ir kiti prieš Šveicariją*, pareiškimo Nr. 53600/20, 437–440 p.

9 "CCPR General Comment No. 16: Article 17 (Right to Privacy), The Right to Respect of Privacy, Family, Home and Correspondence, and Protection of Honour and Reputation", para. 5, žiūrėta 2026 m. sausio 6 d., https://www.refworld.org/legal/general/hrc/1988/en/27539.

10 Europos Žmogaus Teisių Teismo 1994 m. spalio 27 d. sprendimas byloje *Kroon ir kiti prieš Nyderlandus*, pareiš-

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas taip pat pripažino, kad šeimos santykiai negali būti išimtinai siejami vien tik su santuokos institutu. „Konstitucinė šeimos samprata negali būti kildinama tik iš santuokos instituto, įtvirtinto Konstitucijos 38 straipsnio 3 dalyje; santuoka yra vienas iš šeimos konstitucinio instituto pagrindų šeimos santykiams kurti, tačiau tai nereiškia, kad pagal Konstituciją, *inter alia* jos 38 straipsnio 1 dalį, nėra saugomos ir ginamos kitokios, nei sudarytos santuokos pagrindu, šeimos“[11].

EŽTT savo jurisprudencijoje taip pat išaiškino, kad tos pačios lyties poros santykiai patenka į „privataus gyvenimo“ sąvoką EŽTK 8 str. prasme, o kartu gyvenančios tos pačios lyties poros santykiai, grįsti stabilia faktiška partneryste, taip pat patenka į „šeimos gyvenimo“ sąvoką, taigi į EŽTK 8 str. taikymo apimtį[12], o valstybės turi pozityvią pareigą garantuoti ir užtikrinti tos pačios lyties porų teisinį pripažinimą ir apsaugą[13].

Verta pastebėti, kad teisinė forma ir būdas, kuriuo pripažįstama tos pačios lyties porų sąjungos, palikti valstybės vertinimo nuožiūros laisvei[14].

Šiame kontekste pažymėtina, kad EŽTK 14 str.[15], įtvirtindamas draudžiamos diskriminacijos pagrindus, nustato, kad „naudojimasis šioje Konvencijoje nustatytomis teisėmis ir laisvėmis yra užtikrinamas be jokios diskriminacijos dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitais pagrindais“.

EŽTT pripažino, kad kiti pagrindai yra plačios sampratos[16], į kurią patenka ir asmens seksualinė orientacija[17]. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2025 m. balandžio 17 d. nutarimu taip pat pripažino, kad „asmens seksualinė orientacija yra vienas iš asmens privataus ir šeimos gyvenimo elementų, o Konstitucijos 22 straipsnio 1, 4 dalys garantuoja kiekvieno asmens,

---

kimo Nr. 18535/91. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1997 m. balandžio 22 d. sprendimas byloje *X, Y ir Z prieš Jungtinę Karalystę*, pareiškimo Nr. 21830/93.

11 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 rugsėjo 28 d. nutarimo 15.1 p. (*Valstybės žinios,* 2011, Nr. 118-5564); Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimo 30 p. (TAR, 2025-04-17, Nr. 6803).

12 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2017 m. gruodžio 14 d. sprendimas byloje *Orlandi ir kiti prieš Italiją*, pareiškimų Nr. 26431/12, 26742/12, 44057/12 ir 60088/12, 143 p.

13 Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2023 m. sausio 17 d. sprendimas byloje *Fedotova ir kiti prieš Rusiją*, pareiškimų Nr. 40792/10, 30538/14 ir 43439/14, 178–181 p.

14 Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2023 m. sausio 17 d. sprendimas byloje *Fedotova ir kiti prieš Rusiją*, pareiškimų Nr. 40792/10, 30538/14 ir 43439/14, 187–190 p., Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. birželio 9 d. sprendimas byloje *Chapinas ir Charpentier prieš Prancūziją*, pareiškimo Nr. 40183/07, 48–49 p.

15 EŽTK 14 str. taikymo specifika pasižymi diskriminacijos draudimo principo nesavarankišku veikimu ir jo apibrėžtu taikymu naudojantis *kitomis* Konvencijoje garantuojamomis teisėmis. O EŽTK 12 protokolas įtvirtina bendrą diskriminacijos draudimą, tačiau Lietuvos Respublika nedalyvaujame šiame Protokole, todėl jo turinys nenagrinėjamas darbe.

16 Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2010 m. kovo 16 d. sprendimas byloje *Carson ir kiti prieš Jungtinę Karalystę*, pareiškimo Nr. 42184/05, 70 paragrafas.

17 Europos Žmogaus Teisių Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. sprendimas byloje *Salgueiro da Silva Mouta prieš Portugaliją*, pareiškimo Nr. 33290/96, 28 paragrafas; Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. vasario 26 d. sprendimas byloje *Fretté prieš Prancūziją,* pareiškimo Nr. 36515/97, 32 paragrafas.

nepriklausomai nuo jo seksualinės orientacijos, privataus ir šeimos gyvenimo apsaugą“[18]. Be to, EŽTT konstatavo, kad pripažįstant tik skirtingų lyčių porų partnerystės sudarymą pažeidžiami EŽTK 8 str. kartu su 14 str.[19].

Taigi naudojimasis EŽTK garantuojamomis teisėmis, vadinasi, ir iš EŽTK 8 str. kylančiu valstybės įsipareigojimu pripažinti tos pačios lyties asmenų sąjungas, negali būti neigiamas vien dėl asmenų seksualinės orientacijos.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas konstatavo Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos pagrindu kuriamos žmogaus teisių apsaugos subsidiarų pobūdį nacionalinės sistemos atžvilgiu[20], tačiau taip pat Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas pripažįsta EŽTT sprendimų svarbą aiškinant ir taikant nacionalinę Lietuvos teisę ir EŽTT jurisprudenciją vertina kaip nacionalinės teisės aiškinimo šaltinį[21].

Be to, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas pabrėžė tarptautinės teisės svarbą ir 2014 m. kovo 18 d. nutarime[22], nurodydamas, kad pagal „Konstitucijos 135 straipsnio 1 dalį Lietuvos Respublika privalo vadovautis visuotinai pripažintais tarptautinės teisės principais ir normomis; šioje nuostatoje įtvirtintas konstitucinis principas *pacta sunt servanda* reiškia imperatyvą sąžiningai vykdyti pagal tarptautinę teisę, *inter alia* tarptautines sutartis, prisiimtus Lietuvos Respublikos įsipareigojimus. Atsižvelgiant į tai, pažymėtina, kad, esant Lietuvos Respublikos tarptautinės sutarties ir Konstitucijos nuostatų nesuderinamumui, iš Konstitucijos 135 straipsnio 1 dalies Lietuvos Respublikai kyla pareiga tokį nesuderinamumą pašalinti *inter alia* atsisakant atitinkamų tarptautinėje sutartyje nustatytų tarptautinių įsipareigojimų vadovaujantis tarptautinės teisės normomis arba darant atitinkamas Konstitucijos pataisas“[23].

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos svarbą pabrėžė dar 1995 m. sausio 24 d. išvadoje[24], spręsdamas Konvencijos suderinamumo su Konstitucija klausimą ir konstatuodamas, kad „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija yra ypatingas tarptautinės teisės šaltinis, kurio tikslas kitoks nei daugumos kitų tarptautinės teisės aktų. Šis tikslas yra visuotinis – siekti, kad Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje skelbiamos teisės būtų visuotinai ir veiksmingai pripažįstamos ir kad jų būtų laikomasi ginant ir toliau įgyvendinant žmogaus teises ir pagrindines laisves. Šiuo, tai yra tikslo, požiūriu Konvencija atlieka tokią pat funkciją kaip ir konstitucinės žmogaus teisių garantijos, nes

18 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimo 27.3 p. (TAR, 2025-04-17, Nr. 6803).

19 Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2013 m. lapkričio 7 d. sprendimas byloje *Vallianatos ir kiti prieš Graikiją*, pareiškimų Nr. 29381/09 ir 32684/09.

20 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimo III d. 2 p. (*Valstybės žinios,* 2012, Nr. 105-5330).

21 *Ibid.*

22 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. kovo 18 d. nutarimas, TAR, 2014-03-19, Nr. 3226.

23 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. kovo 18 d. nutarimo 5.3. p. (TAR, 2014-03-19, Nr. 3226).

24 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. sausio 24 d. išvada, *Valstybės žinios,*1995, Nr. 9-199.

Konstitucija įtvirtina šias garantijas šalyje, o Konvencija – tarptautiniu lygiu“.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimo motyvai *inter alia* buvo grindžiami Lietuvos Respublikos teisiniais įsipareigojimais, kylančiais iš Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, atkreipiant dėmesį į tai, kad Lietuvos Respublika negali taikyti žemesnių žmogaus teisių apsaugos standartų nei kylančių iš tarptautinių įsipareigojimų, primenant, kad „tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas, yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis <...> Lietuvos valstybė, pripažindama tarptautinės teisės principus ir normas, šalies gyventojams negali taikyti iš esmės kitokių standartų; save laikydama lygiateise tarptautinės bendrijos nare, ji savo valia priima ir pripažįsta šiuos principus bei normas, jos papročius, dėsningai integruojasi į pasaulio kultūrą ir tampa natūralia jos dalimi“[25]. Vadovaudamasis oficialiąja konstitucine doktrina, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2025 m. balandžio 17 d. nutarime pabrėžė konstitucinio teisinės valstybės principo neatskiriamumą nuo pagarbos tarptautinei teisei[26].

Taigi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktika rodo, kad nacionalinė teisė aiškinama Lietuvos Respublikos prisiimtų tarptautinių teisinių įsipareigojimų kontekste, pripažįstant, gerbiant tarptautinės teisės principus ir normas, taip pat aiškinant Lietuvos Respublikos Konstituciją pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją ir EŽTT jurisprudenciją. Šis Lietuvos Respublikos Konstitucijos aiškinimas kyla iš Lietuvos Respublikos, kaip lygiateisės tarptautinės bendrijos narės, kuri negali taikyti iš esmės žemesnių žmogaus teisių apsaugos standartų, nei pripažįstamų ir garantuojamų tarptautiniu mastu, statuso.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimo turinys, taip pat ir anksčiau priimti šio teismo nutarimai ir išvados patvirtina, kad Konstitucinis Teismas Konstituciją aiškina neatsiribodamas nuo tarptautinių Lietuvos Respublikos įsipareigojimų, priešingai, tiesiogiai į juos atsižvelgdamas, vertindamas tarptautinę teisę kaip neatskiriamą konstitucinio teisinės valstybės principo dalį.

Aptarta praktika, ypač vertinant EŽTT jurisprudenciją, rodo, kad šiuo atveju Konvencija daro tiesioginę įtaką nacionalinės teisės raidai ir jos pokyčiams: EŽTT jurisprudencija tapo Konstitucijos aiškinimo šaltiniu. Konstitucijos aiškinimas pagal Konvencijos turinį, pripažįstama, kartu užtikrina ir konstitucinį teisinės valstybės principą, kurio esmė yra teisės viešpatavimas[27].

---

25 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimo 31.2 p. TAR, 2025-04-17, Nr. 6803.

26 *Ibid*.

27 *Ibid*.

3.3.2. Probleminiai partnerystės įtvirtinimo aspektai ir sprendimai Lietuvoje

Į pozityviąją valstybės pareigą užtikrinti pagarbą asmens privačiam ir šeimos gyvenimui patenka ir įsipareigojimas priimti aiškiai apibrėžtus teisės aktus. Minėta, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 28 str. nustatė[28], kad „Civilinio kodekso trečiosios knygos XV skyriaus normos dėl bendro gyvenimo neįregistravus santuokos įsigalioja nuo įstatymo, reglamentuojančio partnerystės įregistravimo tvarką, įsigaliojimo momento".

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso trečiosios knygos VI dalies „Kitų šeimos narių teisės ir pareigos" XV skyrius „Bendras gyvenimas neįregistravus santuokos" reguliavo vyro ir moters (iki Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimo), nesudariusių santuokos, tačiau įregistravusių partnerystę, turto teisinio režimo klausimus. Tačiau įsigaliojusios CK trečiosios knygos XV skyriaus nuostatos buvo apibrėžtos minėtu Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 28 str., nustačiusiu, kad šios CK trečiosios knygos normos įsigalioja nuo įstatymo, reglamentuojančio partnerystės įregistravimo tvarką, įsigaliojimo momento.

Taigi Lietuvos Respublikos nacionalinėje teisinėje sistemoje susiklostė situacija, kai CK trečiojoje knygos XV skyriuje reguliuoti bendrai gyvenančių nesudariusių santuokos ir įregistravusių partnerystę vyro ir moters turtiniai santykiai, tačiau pats partnerystės įregistravimo tvarką reguliuojantis įstatymas nepriimtas. Pažymėtina, kad nors Įstatymo 50 str. „Pasiūlymai Vyriausybei" 1 p. f pap. įstatymų leidėjas siūlė Vyriausybei iki 2002 m. sausio 1 d. parengti partnerystės įregistravimo tvarką reguliuojančio įstatymo projektą, Konstituciniam Teismui nagrinėjant minėtą bylą CK trečiosios knygos XV skyriaus normos nebuvo įsigaliojusios, t. y. egzistavo teisinė spraga, neleidusi *de facto* šeimos santykius palaikantiems asmenims (tiek tos pačios, tiek skirtingų lyčių) efektyviai naudotis CK trečiosios knygos XV dalies „Bendras gyvenimas neįregistravus santuokos" normomis.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2025 m. balandžio 17 d. nutarimu tokią situaciją vertino kaip sukuriančią teisinį netikrumą ir neapibrėžtumą, paneigiant asmenų lūkesčius, „kad įstatymų leidėjo nustatytas tam tikrų santykių teisinis reguliavimas bus pradėtas taikyti, taip mažinamas asmenų pasitikėjimas valstybe ir teise, todėl tai gali būti pakankamas pagrindas tokį įstatymo įsigaliojimą reglamentuojantį teisinį reguliavimą pripažinti prieštaraujančiu Konstitucijai, *inter alia* neužtikrinančiu iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių asmenų teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo reikalavimų, pažeidžiančiu atsakingo valdymo principą"[29].

---

28 Iki Lietuvos Respublikos 2025 m. balandžio 17 d. nutarimo, kuriuo Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 28 str. pripažintas kaip prieštaraujantis konstituciniam teisinės valstybės principui.

29 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimo 32.4 p. (TAR, 2025-04-17, Nr. 6803).

Pažymėtina, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas byloje *L. prieš Lietuvą* nagrinėjęs transseksualų teisių užtikrinimą taip pat jau buvo konstatavęs teisinę spragą labai panašiomis aplinkybėmis, kaip ir analizuojama situacija. *L. prieš Lietuvą*[30] byloje spręstas transseksualų teisių neužtikrinimo klausimas: nors CK 2.27 str. 1 d. nustatė, kad nesusituokęs pilnametis asmuo turi teisę medicininiu būdu pakeisti savo lytį, jeigu tai mediciniškai įmanoma, toks asmens prašymas turi būti išreikštas raštu, o CK 2.27 str. 2 d. numatė, kad lyties pakeitimo sąlygas ir tvarką nustato įstatymai, tačiau šios teisės įgyvendinimą reguliuojantis įstatymas nepriimtas.

L. prieš Lietuvą byloje EŽTT pažymėjo, kad nors valstybė pripažino asmenims teisę pakeisti lytį, visgi nepriėmė įstatymo, reguliuojančio lyties pakeitimo operacijas[31].

EŽTT nurodytą situaciją *L. prieš Lietuvą* byloje vertino kaip įstatymų leidybos spragą, susijusią „su lyties pakeitimo operacijomis, dėl to pareiškėjas yra atsidūręs kankinančioje nežinioje dėl savo privataus gyvenimo ir tikrosios tapatybės pripažinimo“ (*L. prieš Lietuvą* bylos 59 paragrafas). Tai sudarė pagrindą EŽTT konstatuoti, kad pažeistas Konvencijos 8 str. Nors analizuojamoje *L. prieš Lietuvą* byloje EŽTT sprendimas priimtas dar 2007 m., aktuali šios bylos probleminių aspektų sąsaja nacionalinio partnerystės instituto kontekste ir jų sprendimas praktikoje (aptariama toliau).

Tiek analizuodami konkrečiai *L. prieš Lietuvą* ir joje pateiktus EŽTT vertinimus, tiek Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimą galime vertinti, kad nagrinėjamas situacijas sieja teisinis vakuumas, t. y. padėtis, kai, viena vertus, valstybė garantuoja teisę, tačiau jos įgyvendinimui numatyto ir reikalingo teisės akto nepriima, kaip, pavyzdžiui, aptarti atvejai: nors CK numato teisę pasikeisti lytį, tačiau visgi nepriimamas įstatymas, detalizuojantis šios teisės įgyvendinimo tvarką, arba apibrėžia partnerystę įregistravusių asmenų turto teisinį režimą, tačiau nesureguliuoja pačios partnerystės įteisinimo tvarkos ir sąlygų.

Akivaizdu, kad tokiais atvejais asmenų padėtis yra neapibrėžta, kai garantuojamos teisės tampa visiškai deklaratyviomis ir praktiškai neįgyvendinamomis, nors Europos Žmogaus Teisių Teismas ne kartą pabrėžė, kad EŽTK garantuojamos teisės negali būti tik teorinės ir iliuzinės[32].

Svarbu pabrėžti ir tai, kad efektyvus teisinis reguliavimas negali ignoruoti socialinės tikrovės ir poreikio užtikrinti deramą pagarbą žmogaus teisėms, kurių atžvilgiu valstybė prisiėmė tarptautinius teisinius įsipareigojimus. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2025 m. balandžio 17 d. nutarimu taip pat pabrėžė, kad „visuomenėje egzistuojantys stereotipai negali būti konstituciškai pateisinamas pagrindas paneigti ar apriboti tam tikro asmens ar jų grupių pagrindines teises ar laisves demokratinėje teisinėje valstybėje“[33].

---

30 Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. rugsėjo 11 d. sprendimas byloje *L. prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 27527/03.

31 *Ibid*., 57 p.

32 Europos Žmogaus Teisių Teismo 1979 m. spalio 9 d. sprendimas byloje *Airey prieš Airiją*, pareiškimo Nr. 6289/73, 24 p.

33 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimo 41 p. (TAR, 2025-04-17, Nr. 6803).

EŽTT išnagrinėtos *L. prieš Lietuvą* bylos pagrindu įstatymų leidėjui nepašalinus minėtos teisinės spragos, inicijuoti nacionaliniai teisminiai procesai, iš kurių kylančios bylos paprastai pripažįstamos neviešomis, nes Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 10 str. 2 d. įpareigoja apsaugoti asmens, jo privataus gyvenimo slaptumą, tačiau neatskleidžiant jokių asmeninių duomenų ir atsižvelgiant į pačios autorės, kaip ir tokias bylas nagrinėjančios teisėjos, patirtį apibendrintai pasakytina, kad civilinės metrikacijos skyriai įprastai atsisako atlikti atitinkamų civilinės būklės aktų įrašų pakeitimus, motyvuodami tuo, kad CK 2.27 str. numatytas lyties pakeitimo sąlygas ir tvarką nustatantis įstatymas nepriimtas, o tai sudaro prielaidas asmenims kreiptis į teismą, kuris išspręstų jų individualią situaciją. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2025 m. gruodžio 12 d. duomenimis, taip pat Europos Tarybos duomenimis byloje *L. prieš Lietuvą*, šiuo metu sustiprinta Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimo vykdymo priežiūra, nes nepakanka teisinio lyties pakeitimo sąlygų ir procedūrų, civilinės būklės aktų įrašų pakeitimo reguliavimo[34].

Taigi nagrinėjamais atvejais teisinį vakuumą ėmė šalinti Lietuvos Respublikos nacionaliniai teismai paprastai (vertindami faktines kiekvienos konkrečios bylos aplinkybes) tenkindami translyčių asmenų teikiamus pareiškimus ypatingosios teisenos tvarka Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 514 str. nustatyta tvarka ir įpareigodami civilinės metrikacijos skyrius atlikti atitinkamų civilinės būklės aktų pakeitimus (t. y., pavyzdžiui, įrašus apie lytį, vardą).

Pažymėtina, kad analogiškai po Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimo teisinį vakuumą (partnerystės instituto reguliavimo spragą) ėmė šalinti nacionaliniai bendrosios kompetencijos teismai, nagrinėdami civilines bylas pagal asmenų, siekiančių įteisinti savo, kaip partnerių statusą, pareiškimus.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2025 m. balandžio 17 d. nutarime pažymėjo, kad teisės spragas *ad hoc* pagal savo kompetenciją gali šalinti teismai nagrinėdami bylas dėl individualaus visuomeninio santykio ir taikydami (bei aiškindami) teisę. Tačiau pabrėžtina, kad Konstitucinis Teismas nurodė, jog teismų *ad hoc* šalinamos spragos nepaneigia įstatymų leidėjo pareigos atitinkamai sureguliuoti teisinius santykius[35].

Vėlgi dažnai pareiškėjų inicijuojamos civilinės bylos pripažįstamos neviešomis (CPK 10 str. 2 d.). Tačiau teismų praktikos duomenys patvirtina, jog visgi dalis bylų dėl asmenų partnerystės įregistravimo yra viešos.

Šių bylų duomenys rodo, kad nacionaliniai teismai prašymus įteisinti partnerystę nagrinėja ypatingosios teisenos tvarka dėl civilinės būklės aktų registravimo, įrašų atkūrimo, pakeitimo,

34 Council of Europe, Department for the Execution of Judgments of the European Court of Human Rights, *Lithuania: Country Factsheet* (Strasbourg: Council of Europe, 2025), http://rm.coe.int/lithuania-eng/488029dc46; taip pat žr.: http://tm.lrv.lt, „Bylos prieš Lietuvą, kuriose vyksta vykdymo procesas", https://tm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/atstovavimas-eztt/eztt-sprendimu-bylose-pries-lietuva-vykdymas/bylos-pries-lietuva-kuriose-vyksta-vykdymo-procesas/.

35 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimo 44 p. (TAR, 2025-04-17, Nr. 6803).

papildymo, ištaisymo ar anuliavimo (CPK 442 str. 1 d. 7 p.). CPK 514 str. 2 d. nustatyta, kad teismas bylą dėl civilinės būklės akto registravimo, akto įrašo atkūrimo, pakeitimo, papildymo, ištaisymo ar anuliavimo nagrinėja, jeigu civilinės metrikacijos įstaiga atsisakė civilinės būklės aktą registruoti ar akto įrašą atkurti, papildyti, pakeisti, ištaisyti ar anuliuoti arba jeigu šie klausimai civilinės metrikacijos įstaigose nenagrinėtini.

Jau minėta, kad Konstitucinis Teismas 2025 m. balandžio 17 d. nutarimo 44 p. išaiškino, jog tol, kol įstatymų leidėjas nenustato partnerystės įregistravimo tvarkos (ar kaip nors kitaip nesureguliuoja santuokos nesudariusių asmenų porų, kurių bendras gyvenimas pagrįstas nuolatinių ar ilgalaikių šeimos narių santykių turiniu, teisinio pripažinimo ir apsaugos), asmenų teisė į partnerystę gali būti įgyvendinama kreipiantis į teismą įstatymų nustatyta tvarka, o tokiu atveju teismai civilinę bylą nagrinėja vertindama individualius santykius.

Priėmus Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimą pareiškėjai paprastai teikia bendrosios kompetencijos teismams prašymus pripažinti ir įregistruoti partnerystę. Vertinant prašymų įregistruoti partnerystę pagrįstumą, pažymėtina, kad tiek Europos Žmogaus Teisių Teismo, tiek Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija patvirtina nuolatinių ar ilgalaikių šeimos narių santykių svarbą, pagrįstą tarpusavio atsakomybe, pagalba, apsisprendimu prisiimti abipuses teises ir pareigas. Taigi pareiškėjams, įgyvendinantiems bendrąją įrodinėjimo pareigą civiliniame procese, atitinkamai tenka pareiga pagrįsti aplinkybes apie jų faktinius šeimos turinio santykius, pavyzdžiui, bendrą gyvenimą, bendrą turtą, įsipareigojimus, užsienio valstybėje sudarytą santuoką ir pan.

Įstatymo leidėjui nesureguliavus partnerystės instituto, šis teisinis vakuumas pašalintas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimu, kurio argumentai ir motyvai kildinti iš Lietuvos Respublikos, kaip tarptautinės bendrijos narės, tarptautinių įsipareigojimų ir aiškinimo, kad Lietuvos Respublika negali užtikrinti kitokių žmogaus teisių apsaugos standartų nei pripažįsta tarptautinė teisė. Taigi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimu patvirtinta jau aukščiau formuojama konstitucinė doktrina, pripažįstanti EŽTT sprendimus kaip Konstitucijos aiškinimo šaltinį, taip užtikrindama Konstitucijos aiškinimą pagal Konvencijos turinį.

Išvados

1. Lietuvos Respublikos nacionalinėje teisinėje sistemoje susiklostė situacija, kai pagal CK trečiosios knygos XV skyrių reguliuoti bendrai gyvenančių nesudariusių santuokos ir įregistravusių partnerystę vyro ir moters turtiniai santykiai, tačiau pats partnerystės įregistravimo tvarką reguliuojantis įstatymas nebuvo priimtas.
2. Šiame kontekste teisinio vakuumą klausimą nagrinėjo Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2025 m. balandžio 17 d. nutarimu išaiškinęs, kad asmenų (taip pat ir tos pačios lyties) teisė į partnerystę (kol įstatymų leidėjas nesureguliavo šių santykių) gali būti

įgyvendinama *ad hoc* nacionaliniams teismams nagrinėjant bylas dėl individualaus visuomeninio santykio.

3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimas grindžiamas *inter alia* konstituciniu teisinės valstybės principu, jo užtikrinimą glaudžiai siejant su pagarba tarptautinei teisei, visuotinai pripažintais tarptautinės teisės principais, tarptautiniais Lietuvos Respublikos įsipareigojimais, taigi ir su Lietuvos Respublikos Konstitucijos aiškinimu pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos turinį. Būtent konstitucinė doktrina, pripažįstanti Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus kaip Lietuvos Respublikos Konstitucijos aiškinimo šaltinį, tapo pagrindu pripažinti poreikį aiškiai sureguliuoti santuokos nesudariusių asmenų (taip pat ir tos pačios lyties) partnerystę. Nors tarptautinei žmogaus teisių teisei būdingas subsidiarumas, svarbu pabrėžti, kad tarptautinės sutartys, pavyzdžiui, analizuota Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, nustato minimalų žmogaus teisių apsaugos standartą. Vadinasi, valstybės, prisiėmusios atitinkamus tarptautinius teisinius įsipareigojimus, privalo užtikrinti bent jau iš šių sutarčių kylančias minimalias žmogaus teises užtikrinančias garantijas, šiuo atveju – valstybės pasirinkta forma užtikrinti asmenų (taip pat ir tos pačios lyties) partnerystę.
4. Analizuojant nacionalinę partnerystės instituto raidą, akivaizdus tarptautinių standartų sąveikos su nacionaline teise mechanizmas: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas Konstituciją aiškina pagal Konvencijos turinį, tam pasitelkdamas EŽTT sprendimus kaip Konstitucijos aiškinimo šaltinį. Taip tiesiogiai daroma įtaka ir kyla nacionalinės teisinės sistemos pokyčiai: Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimas patvirtina, kad EŽTT jurisprudencijoje išplėtota šeimos ir privataus gyvenimo samprata sudarė teisines prielaidas pripažinti tos pačios lyties asmenų sąjungas partnerystės instituto pagrindu.
5. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai, kaip Lietuvos Respublikos Konstitucijos aiškinimo šaltinis, sudaro galimybę Konstituciją aiškinti pagal Konvencijos turinį ir nenukrypti nuo Konvencijoje garantuojamų teisių. Būtent Lietuvos Respublikos Konstitucijos aiškinimas pagal Konvenciją sudarė teisines prielaidas nacionaliniams partnerystės instituto pokyčiams: Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2025 m. balandžio 17 d. nutarimas žymi esminį lūžį partnerystės instituto atžvilgiu, nes juo išaiškinta, kad asmenų (taip pat ir tos pačios lyties) teisė į partnerystę gali būti įgyvendinama (kol šių santykių nesureguliavo įstatymų leidėjas) kreipiantis į teismą.

International Law Preconditions for a National Partnership Institute in Lithuania

Mykolas Romeris University Law School
Institute of International and European Union Law
Dr. Aistė Račkauskaitė-Burneikienė
E-mail: aiste.rackauskaite@mruni.eu

DOI: 10.13165/LT-25-01-13

Summary. *In its ruling of 17 April 2025, the Constitutional Court of the Republic of Lithuania held that Article 28 of the Law on the Approval, Entry into Force and Implementation of the Civil Code of the Republic of Lithuania is incompatible with the constitutional principles of the rule of law and responsible governance. Furthermore, the Court found that Article 3.229 of the Civil Code of the Republic of Lithuania, insofar as it restricts the conclusion of a partnership exclusively to a man and a woman, is incompatible with the provisions of the Constitution of the Republic of Lithuania and the constitutional principle of the rule of law.*

This ruling undoubtedly constitutes a significant milestone in the development of the partnership institute within the Lithuanian legal system: a situation had arisen whereby Chapter XV of Book Three of the Civil Code regulated the property relations of a man and a woman cohabiting without having concluded a marriage and having registered a partnership, while the law governing the procedure for the registration of such partnership itself had not been adopted.

The existing legal vacuum was examined by the Constitutional Court of the Republic of Lithuania, which, in its ruling of 17 April 2025, clarified that the right of persons to a partnership (including persons of the same sex) may be implemented ad hoc by national courts when adjudicating cases concerning an individual legal relationship.

However, particular attention should be paid to the fact that the Constitutional Court's reasoning is extensively grounded on the jurisprudence of the European Court of Human Rights. The Court's approach reflects the established constitutional doctrine according to which the Constitution is interpreted in harmony with Lithuania's international obligations, arising from the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

Accordingly, when assessing the ruling of 17 April 2025 as a decisive turning point in the evolution of the partnership institute, it is essential to analyse the interaction between national constitutional law and international human rights law. In this respect, particular emphasis should be placed on evaluating the extent to which international human rights norms and the jurisprudence of the European Court of Human Rights have influenced changes in the national legal framework governing family life and legally recognised partnerships.

The aim of this article is therefore to assess the impact of international human rights standards and judicial practice on the transformation of the partnership institute in Lithuania following the adoption of the ruling of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania of 17 April 2025.

An analysis of the development of the national partnership institute reveals a clear mechanism of interaction between international standards and national law: the Constitutional Court of the Republic of Lithuania interprets the Constitution in the light of the Convention, relying, inter alia, on the case-law of the European Court of Human Rights as a source for constitutional interpretation. In this manner, Convention directly influences the changes within the national legal system. The ruling of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania of 17 April 2025 confirms that the concept of family life and private life as developed in the jurisprudence of the European Court of Human Rights has created the legal preconditions for the recognition of same-sex unions on the basis of the partnership institute.

Keywords: *European Court of Human Rights, Constitutional Court of the Republic of Lithuania, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, private and family life, partnership institute.*

LIETUVOS TEISĖ

2025

Esminiai pokyčiai

Mykolo Romerio universitetas

Redaktoriai:
Prof. dr. Lyra Jakulevičienė, Prof. dr. Vytautas Sinkevičius

Vykdančioji redaktorė
Dr. Kristina Kenstavičienė

Redakcinės kolegijos nariai:
Prof. dr. Virginijus Bitė
(Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės institutas)
Prof. dr. Saulius Katuoka
(Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos
Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės institutas)
Prof. dr. Jolanta Zajančkauskienė
(Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Baudžiamosios teisės ir proceso institutas)
Doc. dr. Juozas Valčiukas
(Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Viešosios teisės institutas)

Recenzentai:
Prof. dr. Skirgailė Žalimienė (Vilniaus universitetas)
Juta Večerskytė-Brosel (Mykolo Romerio universitetas)

ISSN 2669-137X (spausdintas)
ISSN 2669-1388 (internete)
DOI: 10.13165/LT-25-01

© Autorių kolektyvas, 2025
© Mykolo Romerio universitetas, 2025